

~~enato~~

Martin

Duber

Siflat : O p o k o f e

Bůh nedělá nikdy tutéž věc dvakrát,
říká rabbi Nachman z Bracławi. Jasnou je
jednou a jedinečnou. Lévi a jakoby nikdy
předtím nebývalé se vynořuje z proudu ná-
vrátů, naplněné a neopakovatelné se do
něj noří zpět. Někdy se zjeví znovu, ale
v jiné podobě. A všechny ty údy a vze-
pjetí, vládnoucí podobán světa, všechny
ty vody a ohně, formující tvář země, ty
měsí a jednotlivé prvky, z nichž se vo-
lí život všech bytostí, a duch člověka
se všemi svými pokusy o uchopení měkké
plnosti toho, co je možné - toto vše ne-
vytvoří nikdy nic stejného, nikdy neo-
pakuje jedinou z věcí, započatých ve
své bývalé jasnosti. Neboť svou jedineč-
ností se každá věc nezaměnitelně vřívá do
srdce velkorysosti a navěky spočívá v klí-
ně bezčasí jako bytost stvořená právě tak
a nikoli jinak.

Je tedy jedinečností bytostným statkem člověka, který dostal proto, aby jej rozvíjel. A právě to je i smyslem návratu: aby se v něm jedinečnost stále více očišťovala a zdokonalovala a aby se v každém novém životě navracující ocital ve stále osudnější a nenarušenější nezměnitelnosti. Neboť čistá jedinečnost a čistá dokonalost jsou jedno a totéž, a kdo se stal tak naprosto a úplně jedinečným, že mu již nevládne a nemá v něm místa žádná odlišnost, ten dospěl na konec cesty a je spasen a navrácí se k Bohu.

"Každý by měl vědět a uvědomovat si, že je na světě ve své stvořenosti jedinečný a že nikdy stejný jako on nikdy nebyl, neboť kdyby byl býval někde stejný už byl, nemusel by tu být on. Vpravdě je však každý novou věcí na tomto světě a má tuto svou jedinečnost zdokonalovat, neboť protože není dokonalá, oddaluje Mesiasův příchod."

Učilující se může zdokonalit jen ze

své vlastní rovahy, nikoli z nějaké cizí.
"Kdo si přivlastní stápen svého draha a
svůj vlastní zanedba, neuskuteční ani ten,
ani onen. Kmozi činili totiž co rabbi Ki-
non ben Jochaj a nezdařilo se to v jejich
rukou, protože nebyli stvořeni jako on,
výbrá jen napodobovali to, co viděli na
jeho stvoření."

Ale jako člověk hledí Boha v osud-
ném zamlčení, a přece existuje vysoká
služba, kterou lze uskutečnit jen pro-
střednictvím obce, a jako působí svými
každodenními úkony věci nesmírně závažné,
ale nikoli sám, výbrá jen ve spojení se
světem a přednáty, tak se i jeho jedineč-
nost osvědčuje toliko v životě s ostat-
ními. Nebot čím je jedinečnější člověk
v pravdě, tím více může dát druhým, a
tím více jim i chce dávat. A jedině to
je na překážku, že jeho dávání je ome-
zeno osobou přijímajícího. Nebot "obdar-
ovávající stojí na straně milosti a přijí-
mající na straně soudu. A tak je tomu se

všim. Jako bychom nalézali z velké nádoby do poháru: nádoba se vylévá v celé plnosti, ale pohár určuje hranici jejího čaru."

Jedinečný patří na koha a objímá jej. Jedinečný osvobozuje pokleslé světy. A přece není jedinečný ve smyslu celku, nýbrž ve smyslu části. A čím je čistší a dokonalejší, tím upřímněji cítí, že je jen částí, a tím pronikavěji pocítuje potřebu společenství bytostí. A to je mystérium pokory.

"Člověk má nad sebou světlo, a setkají-li se duše dvou lidí, jejich světla se spojí a splynou v jediné světlo. A to se nazývá početí".

Pocítovat všepočetí jako sebe a sebe v něm jako jedni z vln, to je mystérium pokory.

"Není pokorný ten, kdo se přespříliš ponižuje a zapomíná, že člověk je svým gesty i svým slovem schopen žehnat světům." Taková pokora je nečistá. "Nejhorší by bylo zapomenout, že jsi králov-

ský syn." V pravdě je však pokorný ten, kdo cítí druhé jako sebe a sebe v druhých.

Přehra znamená srovnávat. Není pyšný ten, kdo o sobě ví, nýbrž ten, kdo se srovnává s druhými. Ten, kdo spočívá v sobě, se nechtě vyvyšovat: vidět jsou mu otevřena nebena a jsou mu oddány všechny světy. Povýšuje se ten, kdo se staví naproti druhým, kdo vidí sebe na vyšším místě než tu nejneopatrnější z věcí, kdo má lí loktem, rozlišuje podle váhy a vyslovuje soud. Jeden oadák pravil: "Přijde-li Inos Mesiáš a řekne-li: 'Ty jsi lepší než ostatní', pak řeknu já jemu: 'Ty nejsi Mesiáš'."

Duše pyšného je bez díla a bez podstaty, třepotá se a naráhá, není však požehnána. Myšlenky, kterým nejde o myšlení, ale o sebe a o svůj vlastní lesk, jsou jen stíny. Skutky, které nemíří k cíli, nýbrž k postavení, nesají těla, jen plochu; nesají trvání, jen zjev. Kdo má lí a váží, stívá se neuskutečným a prázdným jako

míra a váha. "V člověku, který je plný sebe, nezbyvá místo pro Boha."

O jednom mladíkovi se vypráví, že se oddal askézi a odvrátil se od věcí tohoto světa, aby se mohl věnovat jenauce a službě. Seděl v osamění, modlil se, učil a postil od šabatu k šabatu. Nad všemi úmysly však v jeho mysli zvítězila pýcha, zářila mu před očima a jeho prsty hořely touhou, aby si ji mohly vložit na čelo jako diadém Romazaného. A tak se veškerého jeho snažení zmocnila "druhá strana", a svatost na nich neměla žádný podíl. Ale jeho srdce se nadýmalo stále mocněji a on vůbec necítil svůj pád, a zatímco si démoni pohrávali s jeho skutky, domníval se, že je naprosto oddán Bohu. A tu jednou vyhlédl sám ze sebe a spatřil, že věci kolem něj se odvracejí a mlčí: pochopil, že všechny své činy vrátil k nohám obrovské modly, a spatřil sebe sama padat závratnou přízračnou, vydatného na zospas bezejmennému. Tak se to vypravuje

a víc nic.

Ukorný člověk má však "silu, která táhne." Vidí-li se člověk nad nebo před ostatními lidmi, je ohraničený a "Bůh do něj nemůže vlévat svou svatost, neboť Bůh nemá hranice". Chápe-li však člověk sám sebe jako nic a takto v sobě spočívá, není omezen, je bez hranic a Bůh do něj vlévá svou slávu.

Ukora, která se zde míní, není žádná ochtění ani naučení ctivosti. Není to nic víc než vnitřní bytí, citění a vypovídání. Nenajdeme v ní žádné umění, sebeochýbění, sebeovládání, sebeurčování. Je upřímná jako dětský pohled a prostá jako dětská řeč.

Ukorný člověk dokáže žít v každé bytosti a zná povahu a ctivost každé věci. Protože nehledí na ostatní jako na "cizí", ví, že každý člověk má svou - byť třeba i zastřenou - hodnotu, ví, že "není člověka, jehož chvíle by někdy nepřišla". Barvy sv. Barvy světa se mu neslívají dohromady,

nýbrž každá duše před ním stojí v nádhře svého vlastního bytí. "V každém člověku je něco dražocenného, co nikde jinde nenajdeme. Proto máme ctít každého: pro to, co se skrývá jen v něm a v šádném z jeho bližních." "Bůh nehlídá na zlou část naší bytosti," řekl jeden caddik, "jak bych to mohl dělat já?"

Kdo žije s bytostí v duchu mystéria pokory, nemá nikoho zatracovat. "Člověk vyslovující soud nad druhým ho vyslovuje nad sebou."

Provinuje se ten, kdo se odděluje od hříšníka. Svědek svatý je schopen trpět vinou druhého člověka jako svou vlastní. Pouze ve spoluprožívání je spravedlnost.

Spoluprožívání jako poznání je spravedlnost. Spoluprožívání jako bytí je láska. Nebť onen pocit blízkosti nebo alespoň touha po blízkosti, kterou lidé nazývají láskou, není nic jiného nežli vzpomínka na nebeský život. "Ti, kdo vedle sebe sedávali v ráji a byli si sousedy

a přibuznými, ti jsou si blízko i na tomto světě." V pravdě však láska dospěje kaskoli a unese cokoli, a objímá vše, co je živé bez vybírání a rozlišování.

Jeden saddik řekl: "Jak o mně můžete tvrdit, že jsem vědom toho to pokolení, když v sobě požívají lásku ke svým bližším blízkým a ke svému semeni silněji nežli k ostatním lidským dětem?" Že tento postoj zahrnuje i zvířata, to nám dosvěčují příběhy o rabbi Solfovi, který nikdy nekřídil na koně, o rabbi Moše Lejbovi, který napájel zapomenutá telata na trzích nebo o rabbi Zusjovi, který neohl pro- jít kolem klece "s nešťastným ptákem uvnitř a s jeho touhou po letu povětrná, v souladu s ptáčí přirozeností svobodných putníků", aniž by ji neotvířel. Láska silujícího nezahrnuje však jen bytosti, které sledují pohled věčného: "Neboť není pro tebe na světě žádná věc, v které by nebylo života, a od svého života má každý tu podobu, ve které stojí před

tváha očima. A viz, ten život je život
Boží."

Je známo, že láska ke všemu živému
je láska k Bohu, a ta je vyšší než jakáko-
lí služba. Jeden mistr se ptal žáka: "Víš,
že lidská mysl nemůže přijmout dvě síly
najednou. Když se ráno zvedáš ze svého
lůžka a vidíš před sebou dvě cesty: lásku
k Bohu a lásku k lidem, které máš před-
met?" Žák odpověděl: "Nevíš". I řekl
mistr: "Je psáno v modlitební knize, z
které se modlí lid: 'Před modlitbou zopa-
kuj tato slova: Miluj bližního svého jako
sebe samého.' Myslíš snad, že nám to Vzne-
šení přikázali bezdůvodně? Když ti někdo
tvrdí, že miluje Boha a nemiluje živé
tvory, pak věz, že mluví falešná slova
a předstírá, že vlastně nemůže."

A proto, jestliže se někdo vzdělí od
Boha, zůstává jeho jedinou spásou láska
k člověku. Když jeden otec nakřikal před
Baalšebnem: "Můj syn odpadl od Boha - co
má dělat?", odpověděl tento: "Více jej

milovat."

A to je jedna ze základních vět chaos-
dismu: "Více milovat". Keřky těchto slov
trvají ve velké hloubce a rozvátávají se
do širé dálky. Skrývají v sobě mocný po-
hyb.

Mocný pohyb, a přece zase jen ztrace-
ný zvuk. Je to ztracený zvuk, když kdosi,
v oné temné místnosti bez oken, v oněch
dnech bez síly poselství, zformují rty
toho bezejmenného, nadčasového člověka,
caddika rabbi Rafaela, tato slova: "Vidě-
li, že tě tvůj druh nenávidí, máš jej
více milovat." Neboť společenství ži-
vých je vozem koží nádhery, a kde je ve
voze trhlina, musí se vyplnit, a kde je
málo lásky, takže se spojení rozpadá, mu-
sí člověk rozprošit lásku na své straně,
aby nahradil nedostatek.

Tento rabbi Rafael si jednou před ja-
kouš cestou k sobě zavolal žáka a chtěl,
aby si přisedl k němu do vozu. Žák odpoví-
l: "Bojím se, že budete mít málo místa." A

rabbi Rafael svěřením hlásem: "Ladene se tedy navzájem více milovat. A místa bude dost!"

Stojí tu proti sobě dva svědkové: symbol a skutečnost, různost a jednota, nerozlučně: vůz šechiny a vůz přátel.

Láska žije v říši, která je větší nežli říše jednotlivcov, a hovoří z poznání, které je větší nežli poznání jednotlivců. Přebývá v pravdě mezi tvory, to jest: v Bohu. Život krytý a jistý životem, život v život se vládnoucí: tak jí nejprve spatřuje duše světa. To, čeho se někde nedostává, připluje z druhé strany. Když někdo miluje málo, bude druhý milovat více.

Všci si navzájem pomáhají. Pomáhat ale znamená: činit v soustředěnosti vůle sám ze sebe to své. Jako ten, kdo více miluje, nekáže o lásku, nýbrž jen více miluje a tak se v jistém smyslu o druhého nestará, tak se ani pomáhající v jistém smyslu nestará o druhého, ale čini své ze sebe sama s myšlenkou pomoci. To znamená: to, co se

děje mezi bytostmi, se neděje skrze jejich
obrácení, nýbrž skrze každý zdánlivě eso-
nocentý, zdánlivě bezstannostný, zdánlivě
bezvýznamný skutek se sebe sama. To je
vyjádřeno v podobnosti: "Zpívá-li šlo-
vek a naučí-li pozvednout hlas, a jiný
mu přijde na pomoc a začne zpívat, pak
i on sám může svůj hlas opět pozvednout.
A to je tajemství spojení."

Vzájemná pomoc není ukol, nýbrž samo-
střednost a skutečnost, na které se zaklá-
dá život chasidim. Pomoc není otrost,
nýbrž tepna bytí. Je to nový smysl staré-
ho židovského přísloví, že dobročinnost
zachraňuje od smrti. Přikazuje se, aby po-
máhající nepolehl na druhé, kteří by
také mohli pomoci - na Boha a na lidi,
a aby se nedůvěřoval, že má jen omezenou
sílu a může přispět jen částečně, nýbrž
aby každý odpovídal a zasazoval se jako
celek. A ještě jedna věc, která není ni-
čím jiným nežli výrazem mystéria šiflut:
nepodíhat se soucitu, to znamená z ostré

pronikavé bolesti, kterou chceme zahnat, nýbrž z lásky, to znamená se spoluprožívání. Soucitný neprožívá utrpení trpícího, neneso ho v srdci tak, jako se nese život stromu s celou jeho řízní a rašením a se any kořeně a touhou kmene a tisíci pohyby větvi, nebo jako se nese život zvířete se vším jeho plížením a protahováním a utvořením a vším štěstím kloubů a šlach a tenkým napjetím kůže, neneso tu zvláštní podstatu utrpení druhého ve svém srdci, nýbrž přijímá jen omi ostrou, pronikavou bolest z vnější podoby utrpení, která je skutečnému utrpení trpícího tak vzdálena, a je pohnut. Avšak pomáhající má spoluprožívat, a jen pomoc se spoluprožívání obatojí v božích očích. Vypráví se o jednom oddákově, že když nějaký chudák vzbudil jeho soucit, započal jej nejprve vším, co potřeboval k životu, avšak jakmile ucítil, že rána jeho soucitu je vyléčena, pomohl se s velkou, klidnou a oddanou láskou do života a potřeb

toto slověka, přijal je jako svůj vlastní život a teprve v tu chvíli začal doopravdy pomáhat.

Kdo takto spoluprožívá, zjevuje svými skutky pravdu o jednotě všech duší, neboť každá je jiskrou praprávní duše a stává se kypnou až ve všech ostatních.

A to je život pokorného, který je spravedlivý, milující a pomáhající: mezi lidmi a zároveň nezranitelný, oddaný umění a zároveň soustředěný ve své jedinečnosti, uzavírající na skalách osamění mlouvu s nekonečnem a v úbočí života mlouvu se zemí, vzkvétající v tichém slibu i vzdálené veškerému ohtění ohtějících. Ví, že vše je v řádu, a vítá jeho posly jako své důvěrné přátele. Malé je její žádné předtín ani potom, ani nahore a dole, ani tady a onde. Je doma a nezáže být vyhnán. A země nezáže jinak, nežli být jeho kolébkou, a nebe nezáže jinak, nežli být jeho zrcadlem a echem.

M a r t i n B u b e r: 8.2.1878-13.6.1986
Izraelský náb. filosof, univ. prof. ve Fran-
kfurtu, od r. 1933 ve Švýcarsku, od r. 1938
v Jeruzalémě. Buberova filosofická antro-
pologie, vycházející z učení chassidismu
/učení zdůrazňující činnou a etickou strán-
ku náboženství/, počala existenciální i ka-
tolicke myslitele svým dialogickým rozhovo-
rem mezi člověkem a bohem i mezi člověkem
a světem. Buber byl stoupencem gándismu a
vystupoval i proti polit. sionismu.
Ze zmínku stojí, že na tohoto "teistické-
ho existencionalistu" /na jeho "koncepti"
vyššího duchovního bytí/ poprvé u nás upu-
sornil v roce 1918 katolický vydavatel Jo-
sef Florian, kdy v jeho Nova et Vetera
vyšly v překladu Jos. Matouše Ertaze o vyzná-
ní.

Náš text je přeložen z knihy Des Leben der
Chassidian - die Legende des Baalshem,
Berlin 1932; přeložila Alena Bláhová.

---

enato VI

Olomouc 87
